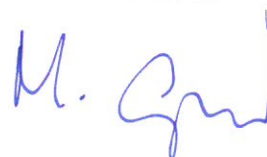

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
DOTYCZACY ODSŁONIĘCIA I RENOWACJI POLICHROMII
NA POWIERZCHNIACH ŚCIAN I SKLEPIENIU
SALI MODLITEWNEJ SYNAGOGI W BOBOWEJ

OPRACOWAŁ:
mgr Marcin Chojkowski
Kraków listopad 2013

mgr Marcin Chojkowski
Art. Plastyk Kons. Dzieł Sztuki
31-444 Kraków, ul. Ogrodnicza 16
kom. 607-656-177

KARTA TYTUŁOWA:

- Tytuł obiektu: Synagoga reformowana
- Miejscowość: Bobowa.
- Adres: ul.Żydowska 2
- Rodzaj obiektu: ściany i sklepienie Sali modlitewnej
- Styl: prowincjonalny, typowy dla okresu powstania.
- Materiał technika: budynek murowany, wątek kamienny, tynkowany.
- Czas powstania: 1756, przebudowana po pożarze w 1889.
- Wpis do rejestru zabytków: nr rej.: A-374 z 10.04.1968 oraz 531 z 26.02.1988
- Właściciel administracja: Gmina Wyznaniowa Żydowska w Krakowie.
- Opracowanie programu
prac konserwatorskich: Marcin Chojkowski, ul. Ogrodnicza 16; 31 – 444
Kraków kontakt - tel. 607 656 177
e-mail chojkowskimarcin@wp.pl

KRÓTKA HISTORIA OBIEKTU:

Synagoga została zbudowana w 1756 roku. W 1889 roku synagoga spłonęła podczas pożaru, jaki nawiedził miasto. Natychmiast po nim podjęto decyzję o renowacji, która nadała budynkowi dzisiejszy kształt. Podczas II wojny światowej hitlerowcy doszczętnie zdewastowali wnętrze synagogi i przeznaczili ją na stajnie dla koni.

Po zakończeniu wojny synagoga przez kilka lat stała opuszczona i niszczała. W 1955 roku została wyremontowana, a jej wnętrze przebudowane z przeznaczeniem na warsztaty tkackie dla miejscowej szkoły zawodowej. Wówczas usunięto m.in. bime, schodki do Aron hakodesz, podwyższono poziom podłogi oraz wybielono ściany, jednak na polecenie kierownictwa szkoły zachowano najcenniejsze detale architektoniczne oraz polichromię i

portal wokół Aron ha-kodesz. Ten fragment ściany zasłonięto ogromną szybą tak, aby nie uległ zniszczeniu oraz żeby można było go podziwiać.

W 1993 roku synagoga została odzyskana przez Gminę Wyznaniową Żydowską w Krakowie. Wówczas w synagodze rozpoczęto remont, którym kierowała Fundacja Rodziny Nissenbaumów. Po śmierci prezesa fundacji, Zygmunta Nissenbauma, prace zostały wstrzymane.

Następnie synagogą zainteresował się rabin Ascher Scharf z Nowego Jorku, który postanowił kontynuować remont (nie obejmował on konserwacji malowideł ściennych w sali modlitewnej, które znajdowały się pod warstwami pobiał). 1 lipca 2003 roku w rocznicę śmierci cadyka Salomona ben Natana uroczyste otwarto synagogę.

Obecnie synagoga jest czynnym miejscem kultu, w którym nabożeństwa odbywają się sporadycznie podczas pielgrzymek chasydów do grobów cadyków bobowskich.

(źródło: Internet)

OPIS STANU ZACHOWANIA OBIEKTU:

Powierzchnia ścian, podobnie jak sklepienia głównej Sali modlitewnej, pokryta jest kilkoma warstwami pobiał wapiennych.

Na podstawie przeprowadzonych prac badawczych stwierdzono, co najmniej trzy warstwy pobiału.

Wspomniane badania przeprowadzone w roku 2013¹, ujawniły a częściowo potwierdziły obecność polichromii, znajdującej się pod nawarstwieniami wtórnymi na wszystkich ścianach Sali modlitewnej.

Polichromia wykonana w technice wapiennej również znajduje się na warstwie pobiału.

Stan zachowania warstwy pobiału z polichromią w miejscach odkrywek, jest dość dobry.

Warstwa malarska uległa w wielu miejscach uszkodzeniu. Uszkodzenia są powierzchniowe lub wraz z pobiałem. Pomimo uszkodzeń widoczne fragmenty ukazują pełną czytelność nawarstwień.

Tynki na powierzchni ścian wykazują różny stopień zachowania, który miejscami w wyniku zawilgocenia, jest wręcz katastrofalny.

Podczas oględzin stwierdzono odspojenia niektórych partii tynków od podłoża.

¹ Badania przeprowadzone w roku 2013 były kontynuacją i rozszerzeniem prac prowadzonych we wcześniejszym okresie.

W pewnych partiach powierzchnia wtórnych nawarstwień pobiał wapiennych uległa spęcherzeniu lub osypywaniu. Jest to wynikiem oddziaływania wspomnianej powyżej wilgoci, jak również czynników mechanicznych. W tym przypadku czynnikami mechanicznymi jest brak stabilności ściany, co skutkuje powstaniem pęknięć o charakterze konstrukcyjnym i co za tym idzie odspojeniem tynków od podłoża.

Wynik oddziaływania wilgoci widoczny jest w szczególności w dolnych partiach ścian, co przejawia się charakterystycznymi spęcherzeniami i osypywaniem warstwy tynku którego struktura uległa silnemu rozluźnieniu.

Pęknięcia pojawiają się z kolei w częściach górnych ścian.

Ściany w dolnej części (na $\frac{1}{3}$ wysokości), przedzielone są gzymsem, który wykonany jest na nowo z zaprawy wapienno cementowej (bardzo spoistej). Gzyms jest w całości nowy, wyprowadzony na bazie pierwotnego.

Pozostałe gzymsowania dekoracje sztukatorskie nad oknami, mają inny charakter i są pierwotne lub wykonane podczas przebudowy w 1889. Pokryte są jak pozostałe powierzchnie, wtórnymi warstwami pobiał wapiennych.

WNIOSKI I ZAŁOŻENIA POSTĘPOWANIA KONSERWATORSKIEGO:

Zły stan zachowania powierzchni ścian przy potwierdzonej badaniami, obecności polichromii, oraz ranga obiektu, predestynują go do podjęcia natychmiastowych kroków w celu ratowania substancji zabytkowej. Dotyczy to głównie ścian bocznych i zachodniej, gdyż na ścianie wschodniej zostały przeprowadzone częściowe zabiegi zabezpieczające podczas prac w roku 2013. Koniecznym jest rozszerzenie prac na płaszczyznę sklepienia, celem ustalenia ewentualnej obecności polichromii na tej powierzchni, oraz jej zakresu i stanu zachowania.

Działania konserwatorskie proponuje się rozpocząć od dokończenia prac badawczo odkrywkowych rozpoczętych po roku 2000, a kontynuowanych już w roku 2013.

Kontynuacja prac pozwoli na określenie zasięgu występowania polichromii, ustalenie stanu zachowania pobiał zawierających polichromię w różnych partiach ścian i sklepienia, oraz określenie dalszego postępowania.

Po pracach prowadzonych w roku 2013, stwierdza się, że stan zachowania powierzchni pobiał wtórnych w niektórych partiach ścian wykazuje konieczność wykonywania zabiegów podklejania pobiał z polichromią w trakcie ich odsłaniania.

Prace odkrywkowe należy przeprowadzić również na powierzchniach wszystkich gzymsowań i dekoracji sztukatorskich.

Po przeprowadzeniu prac badawczo odkrywkowych, należy usunąć wszystkie pozostałości nawarstwień wtórnych z powierzchni ścian i sklepienia odsłaniając warstwę zawierającą polichromię.

Wtórne nawarstwienia należy również usunąć z powierzchni gzymsowań i dekoracji sztukatorskich znajdujących się nad otworami okiennymi.

W przypadku dolnego gzymsu okalającego, zaleca się przywrócenie pierwotnego profilu, który odkryto podczas prowadzonych badań pod obecnie istniejącą warstwą wtórną.

Na obecnym etapie w trakcie prac badawczych nie stwierdzono obecności warstwy malarskiej na poziomie poniżej gzymsowania. W związku z tym, zaleca się skucie istniejących warstw tynkowych w partii przyziemia i pozostawienie tej powierzchni na pewien czas celem osuszenia.

W kolejnym etapie prac proponuje się wzmocnienie powierzchni malowidła metodą impregnacji i w razie konieczności podklejenie pobiał z polichromią do warstw tynkowych, a następnie wykonanie iniekcji podtynkowych w miejscach odspojień od wątku.

Kolejną proponowaną czynnością jest uzupełnienie ubytków warstwy zaprawy na powierzchni tynków gładkich oraz elementów sztukatorskich (w tym pęknięć, po uprzednim przeprowadzeniu w razie konieczności, iniekcji do muru).

Po wykonaniu tych czynności, należy uzupełnić ubytki pobiał oraz opracować powierzchnię uzupełnień zaprawy.

W końcowym etapie prac przewiduje się scalenie ubytków polichromii oraz w razie konieczności przeprowadzenie prac rekonstrukcyjnych w jej obrębie.

Prace należy dokumentować na każdym etapie ich wykonywania w celu wykonania dokumentacji powykonawczej.

Na powierzchni dolnych partii ścian po wykonaniu powyższych czynności należy położyć nową warstwę tynkową. Komisyjnie należy ustalić dalsze postępowanie, co do tej części ścian. Wydaje się koniecznym wprowadzenie na tej powierzchni jednolitej konkretnej kolorystyki lub podziałów, nawiązujących do polichromii znajdującej się powyżej.

POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE W PUNKTACH:

1. Przeprowadzenie prac badawczych, polegające na ustaleniu stratygrafii nawarstwień i rozeznaniu zasięgu występowania polichromii i jej stanu zachowania na całej powierzchni ścian i sklepienia.
2. Ręczne usunięcie metodami mechanicznymi, wtórnych nawarstwień pobiał wapiennych z powierzchni polichromii z jednoczesnym podklejaniem warstwy z polichromią, w razie konieczności. Do podklejania przewiduje się zastosowanie żywicy akrylowej – Plextol. Takiego spoiwa użyto z powodzeniem podczas prac prowadzonych w roku 2013.
3. Usunięcie nawarstwień wtórnych z powierzchni gzymsowań i detali rzeźbiarskich, ręcznie metodami mechanicznymi.
4. Usunięcie nawarstwień z powierzchni dolnego gzymsu metodą skucia. Należy zachować jak najwięcej pierwotnego gzymsu ukrytego aktualnie pod warstwami wtórnymi.
5. Skucie zawilgoconych tynków w partii przyziemia w razie stwierdzenia.
6. Zabezpieczenie powierzchni polichromii przy użyciu 5% roztworu acetonowego żywicy Paraloid B-72, metodą natryskową.
7. Wykonanie iniekcji podtynkowych, podklejających, przy użyciu żywicy akrylowej AC33.
8. Wykonanie iniekcji podtynkowych, wypełniających, przy zastosowaniu lekkich zapraw wypełniających, np. Ledan.
9. Nacięcie krawędzi pęknięć warstwy tynkowej w celu zwiększenia przyczepności zaprawy uzupełniającej.
10. Wykonanie uzupełnień ubytków warstwy tynkowej przy zastosowaniu zaprawy wapienno piaskowej o proporcji dostosowanej doświadczalnie na obiekcie, do tynków pierwotnych.
11. Uzupełnienie lub wyprowadzenie na nowo powierzchni gzymsowań (w tym głównie gzymsu dolnego), przy użyciu zaprawy wapienno piaskowej j. w.
12. Położenie pobiał wapiennych, jako warstwy wyrównującej na uzupełnieniach ubytków, nowych warstwach tynkowych i w miejscach ubytków warstwy pobiału zawierającej polichromię. W razie konieczności należy pobiałę podbarwić przy użyciu suchych pigmentów w proszku.

13. Impregnacja uzupełnień w celu wyrównania stopnia chłonności. Zalecany odpowiednio dobrany roztwór wodny żywicy akrylowej AC33.
14. Scalenie kolorystyczne polichromii lub wykonanie prac rekonstrukcyjnych jej fragmentów. Zalecane użycie żywicy Paraloid B – 82 w 3% roztworze alkoholowym, jako spoiwa i suchych pigmentów w proszku.

mgr Marcin Chojkowski
Art. Plastyk Kons. Dzieł Sztuki
31-444 Kraków, ul. Ogrodnicza 16
kom. 607-656-177

M. Chs

Fot 1. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana wschodnia.
Fragment od strony północnej – po zabezpieczeniu powierzchni.

Fot 2. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana wschodnia.
Fragment środkowy – po zabezpieczeniu powierzchni.

Fot 3. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana wschodnia.
Fragment od strony południowej – po zabezpieczeniu powierzchni.

Fot 4. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana wschodnia.
Narożnik południowo wschodni – ślad po dekoracji sztukatorskiej, lub jej iluzjonistycznym odpowiedniku.

Fot 5. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana zachodnia.
Fragmenty polichromii widoczne w odkrywce od strony północnej.

Fot 6. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana zachodnia.
Fragmenty polichromii widoczne w odkrywce od strony południowej.

Fot 7. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana południowa.
Fragmenty polichromii widoczne w odkrywce.

Fot 8. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana południowa.
Fragmenty polichromii widoczne w odkrywce.

Fot 9. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana północna.
Fragment polichromii widoczny w odkrywcze.

Fot 10. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana północna.
Fragmenty polichromii widoczne w odkrywcze.

Fot 11. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana północna.
Powiększenie z fot nr 10 – widoczne ślady napisu.

Fot 12. Główna sala modlitewna Synagogi w Bobowej, ściana północna.
Fragmenty polichromii widoczne w odkrywcę.